

Миладин Шеварлић

ЗМАЈ ОД СРБИЈЕ

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ (Београд, 1943) драмски писац.

Драме су му игрane у позориштима Србије, Црне Горе и Бугарске, те објављиване у периодици, зборницима, антологијама и посебним издањима. Објављивао, такође, песме, прозу, есеје, критике... Сем за позориште писао за телевизију, радио и филм.

Књиџе:

Смрт њуковника Кузмановића, роман (СКЗ, Београд, 1986);

Змај од Србије, драма (Народно позориште у Нишу, 1994);

Карађорђе, драма (Народно позориште у Нишу, 1995)

Српска њрилоџија, драме (“Бата”, Ниш, 1995)

Енциклопедија веровања и обичаја (са М. Зупанцом, “Сфаирос”, Београд, 1989, “Плато”, Београд, 2001);

Изабране драме (Удружење драмских писаца Србије, “Плато”, Позориште “Модрена гаража”, Београд, 2001);

Српска Ајланијида – есеји (“Плато”, Београд, 2002).

Наџраде:

- 1980. Награда Удружења драмских писаца Србије за драму *Проиаси царсиџа срискоџа*.
- 1986. Награда “Бранислав Нушић” за драму *Небеска војска*.
- 1990. Награда “Бранислав Нушић” за драму *Змај од Србије*.
- 1994. Награда за текст на Фестивалу праизведби у Параћину за драму *Змај од Србије*.

- 1994. Стеријина награда за драму *Змај од Србије*.
- 1995. Награда “Јоаким Вујић” за драму *Карађорђе*.
- 1999. “Златни беочуг” Културно-просветне заједнице Београда “за трајни допринос култури Београда”.
- 2000. Награда “Бранислав Нушић” за драму *Заводник*.

Драма *Змај од Србије* изведена је 1994. године у Народном позоришту у Нишу, у режији Славенка Салетовића, са Енвером Петровцијем, Живком Вукојевићем, Миодрагом Павловићем и Сањом Павковић у главним улогама. Салетовић, Петровци и Павковић награђени су на Сусретима “Јоаким Вукић”, а Вукојевић и Петровци на “Стеријином позорју” 1994. године.

Литература о драми *Змај од Србије*:

1. Александар Милосављевић: *Србија међу змајевима* (У књизи *Змај од Србије*, Народно позориште у Нишу, 1994).
2. Александар Милосављевић: *Псеудоисторијска (српска) ирилоџија* (У књизи *Српска ирилоџија*, “Бата”, Ниш, 1995).
3. Вељко Радовић: *Прилике у мијској земљи Србији* (У књизи *Српска ирилоџија*, “Бата”, Ниш, 1996).
4. Радослав Лазић: *Драмска ирилоџија* – разговор са драмским аутором Миладином Шеварлићем (“Савременик”, 28/29, Београд 1995)
5. Др Марта Фрајнд: *Типови измене историјске истине у историјској драми и политичком позоришту* (Књижевност и историја – зборник реферата са научног скупа у Нишкој бањи, 1995).
6. Др Петар Волк: *Писци националног истраја* (Музеј позоришне уметности Србије, Београд, 1995).
7. Др Марта Фрајнд: *Косовска ирилоџија Миладина Шеварлића* (“Театрон”, бр. 96, 1996).
8. Др Рашко В. Јовановић: *Предговор “Изабраним драмама” Миладина Шеварлића* (УДПС, “Плато”, “Модерна гаража”, Београд, 2001)
9. Милосав Буца Мирковић: *Маргиналије за Змаја од Србије* (“Драма”, бр. 2, зима 2003, Београд).
10. Милосав Буца Мирковић: *Четирдесет година уметничког рада Миладина Шеварлића* (“Драма”, бр. 3, пролеће 2003, Београд).

Миладин ШЕВАРЛИЋ

ЗМАЈ ОД СРБИЈЕ

ЛИЦА

ПРВИ ГЛУМАЦ / КНЕЗ ЛАЗАР / ВУК БРАНКОВИЋ / БАЈАЗИТ
 ГЛУМИЦА / КНЕГИЊА МИЛИЦА / ОЛИВЕРА
 ДРУГИ ГЛУМАЦ / ЗМАЈ ОД ЈАСТРЕПЦА / СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ
 ТРЕЋИ ГЛУМАЦ / МИЛОШ ОБИЛИЋ / АНЂЕО / ЂУРАЋ
 БРАНКОВИЋ

ДЕСПОТ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ,
 тешко болесни владар Србије (50)

Господин ЂУРАЋ БРАНКОВИЋ,
 још увек здрав, наследник престола (50)

ПРОТОСИНЂЕЛ МАКАРИЈЕ,
 свештено лице које бди над уметношћу и јавним моралом

КОНСТАНТИН ФИЛОЗОФ,
 књижевник у небраном грожђу

ОФИЦИР,
 задужен за обезбеђење и ред

... вели њему царица Милица
 Цар Лазаре, српска круно златна!
 Кад ме питаш, право ћу ти казат:
 Свашта доста у двору нашему,
 Него има годинаца дана
 Како је се змаје навадио,
 Навадио змаје од Јастрепца
 Те долази на бијелу кулу,
 Те ме љуби на бијелој кули...

(Царица Милица и змај од Јастрепца,
 Вук Стефановић Караџић:
Српске народне њјесме, II/43)

ПРВИ ДЕО

I

На сцени је Први глумац / Кнез Лазар; седи с главом у шакама. Сјава или је озбиљно забринут. Изнад главе му стоји географска карта с великим написом "Косово".

Ружичаста светлост назовештава рађање зоре над кулама двора у Крушевцу.

Улази Други глумац / Змај од Јасиреица. Он, и сасом и одећом, изгледа као виџез, сем што на лицу има маску змаја, а на рукавима носи пришивена змајска крила.

Змај подиже панталоне и пришеже их појасом. Делује задовољно. Прелази преко сцене, овлаш се осврће према Лазару и, раширених крила, уз севање и жрљавину, одлеће према Јасиреицу.

Улази Глумица / Кнегиња Милица, закопчавајући изгужване хаљине! Дрмуса Кнеза.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Кнеже! Лазаре! Мужу мој!

Лазар се јрене.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Шта је, богаму, Милице? Зар не видиш да спа... тојест, да ме море народне бриге?!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Не могу више!

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Ама, шта не можеш?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Не могу.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Шта не можеш, забога, жено?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Не могу више да издржим.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Шта?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Овог змаја.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Шта, змаја?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Не могу више да га издржим!

Лазар је зледа, сивавља злаву у шаке. Усијаје, шепа околу са рукама на леђима. Дува.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

А ја не могу више да издржим да добијам кћери! Србији је потребан наследник!

(Искаји њехар вина)

Слушај, Милице, двадесет година смо у срећном браку, а нисмо добили сина. То је прво. Друго, зар ниси сама рекла да ћеш све учинити да ја добијем сина, а Србија наследника. И треће, ти знаш да је општење са представником надљудске силе, нарочито са змајем, којег нам је провиђење послало, легитимна форма зачећа митског јунака. А у овим тешким временима, када Србија поново полаже велики историјски испит, само митски јунак може да донесе спасење српском народу. Према томе, општење са змајем је, можда, мало напорна, али часна дужност према отаџбини, њеној будућности и мени лично, а не срамота!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Знам, али...

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Нема ту "али"! Митски прописи су митски прописи.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Вероватно, али ствар је у томе што их се он не придржава.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Како то мислиш? Зар проклети змај не врши своју патриотску дужност?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Врши, врши. И не само да врши, него не мисли да престане.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Како...? Па, у чему је проблем?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

У томе што сам ја већ затруднела, а он врши и даље.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Ти си, значи... Је ли то могуће? Главну ствар ми не говориш! Па, то се мора прославити! Срећна вест се мора објавити народу, који чека.
(*Сипа вина*)
Не, не, то се мора прославити!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: А змај?

Лазар засипане с њехаром њред усипима.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Шта, змај?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Лазаре, ја не могу више!

Лазар одложи њехар.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: О, богаму! Па шта ћемо да радимо?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: То сам ја хтела тебе да питам, кнеже.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Мене? Па да, ког другог? Значи мене.

(*Пауза*)

С тим тајанственим силама човек никад није начисто. Таман помислиш да раде за добро Србије, кад гле, оне раде за лично задовољство! Да, да... Све се искварило... Ни мрачне силе нису као што су некад биле...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Али, шта да радимо?

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Да, шта да радимо?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Ја ћу се убити, ако он настави да ме...

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Не, забога, сад, кад треба да ми родиш сина! Такво решење је апсолутно неприхватљиво. Чекај мало, чекај...

(*Шетпа, размисља, њоипије вина*)

Змајев лични и произвољни чин треба, дакле, вратити у

оквице митског сценарија. Пошто је са успехом обавио свој патриотски задатак, он мора да нестане. Како се то постиже? Како? Када су недоказане немани у питању, разуме се, једино крвљу. Добро. Да ли смо ми јачи од њега?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:
ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Нисте. Знаш то и сам, Лазаре.

Па шта ћемо?
(Пауза)

Чекај, ако нисмо јачи, можда смо интелигентнији. Треба дубоко размишљати... Мислити, мислити, мислити. То је тако напорно. Чекај! Послужимо се логиком! Ако нисмо јачи, шта смо онда? Онда смо, значи, слабији. То је логично, зар не? Шта сам оно хтео...? Ми смо, значи слабији... А ко је, онда, јачи? То је то! Ко је, дакле, јачи? То је логика. Ми смо слаби, али лукави. Је л' ти сад јасно?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:
ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Није ми јасно. Ништа ми није јасно, осим...

Чекај! Све ћу ти објаснити по реду. Кад змај следећи пут дође, ти ћеш мало око њега, добро, не претерано, па ћеш га, онда, лепо искушати...

Лазар наставља нечујно да објашњава. Свећлост се постојећено гаси.

II

Ложница. Глумица / Кнегиња Милица ђред ољледалом, доћерује се. Устјаје, ђрилази ђросзору, ѓледа, ишчекује. Враћа се ђред ољледало.

Уз севање и ѓрмљавину, долеће Друѓи ѓлумац / Змај од Јасћрејца, и кроз ђрозор улеће у ложницу.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:
ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Увек се преплашим од те хуке и буке.

Извини, али то су уобичајени змајски атрибути.
(Скида маску и рукаве с крилима)
А, сад?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Сад је већ боље.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ето, видиш!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си снажан!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Није то ништа.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Реци ми, да ли си ти најјачи на свету?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Хајде, бишти ме мало. Чудно, али сви змајеви то воле.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си јак!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Тако ти делујем?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па, то је очигледно...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: То ти се допада?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Наравно.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Бишти ме ту. Овде.

Пауза.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Постоји ли на свету снага већа од твоје?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Свакако.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: *(Зайањено)*
Да ли је то могуће?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ех, увек постоји јачи од јачега...

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: То је просто невероватно! Да од овакве снаге постоји већа!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Шта ћеш...

Пауза.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

И ко је то?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Заиста те занима?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Па... занима ме.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

А зашто те занима?

Пауза.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Зато што не могу да верујем...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Добро, рећи ћу ти.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Ко?

Пауза.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Бог је јачи од мене.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Их, много си ми рекао...

Змај скочи с њосиље, унесе јој се у лице.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Ко те је наговорио да ме искушаваш? Лазар?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Не!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Него, ко?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Нико!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Говори!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Нико!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Сад ћу да направим скандал! Ја се понашам дискретно,
из обзира према теби, а ти...

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Не!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Шта, не?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Немој, молим те!

Пауза. Змај је зледа.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Да ли ме волиш?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Волим те.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Заиста?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Зар сумњаш?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: *(Самоуверено)*
Разуме се да не сумњам. Али, сва та питања... Помислио
сам, на тренутак, да ме искушаваш.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Зар мислиш да бих ја то могла?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Надам се да не би.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Само се надаш?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: *(Оклева)*
Па, добро, верујем.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Реци ми, онда.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ти опет!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ако верујеш да те волим, чега се, онда, плашиш?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: *(Преићећи)*
Шта си рекла?!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ја да се плашим?!!!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Нисам мислила буквално.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Него како си мислила?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па... нисам ништа ни мислила. Ти знаш да то женама није јача страна.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Знам.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па, ето...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ја да се плашим...

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Извини!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Добро, добро...

Пауза.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: И, значи, волиш ме?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Да.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ако ме волиш, не разумем зашто нећеш да пођеш са мном на Јастребац. Живели бисмо у миру, у идиличном пејзажу, јели јагњетину, волели се до миле воље... Далеко од ваших глупих политичких смицалица, ратова... Срби, Мађари, Турци, Босанци, Хрвати... Тај ваш балкански хаос... босански лонац... Зар то није досадно?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ја сам васпитана у патриотском духу. За мене је на првом месту љубав према отаџбини, па тек онда лична осећања.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Али, ти ме волиш!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Да.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Чудни сте ви, људи. За мој укус, сувише много противуречности...
(Пауза)
Признајем да се не сналазим баш најбоље...
(Пауза)
Па, добро, хајде, рећи ћу ти. Хоћу да ти докажем да и ја тебе волим. Зато драговољно стављам свој живот у твоје руке.

Пауза. Гледају се дуго.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Можда је, ипак, боље да ми не кажеш.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Зашто?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па, ако сумњаш у мене...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Зашто бих сумњао? Ти ме волиш. Зар не?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Да.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Па, онда?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Не знам... Можда, ипак... Слушај, задржи ти своју тајну за себе.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Не разумем. Питала си ме...

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Заборави.

Пауза.

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Ипак ћу ти рећи.

(Пауза)

Ако те волим, морам ти веровати. Ако је све лаж, онда није важно, нека погинем...

Пауза.

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Шта је? Шта си се одједном снујдила?

(Пауза)

Реци!

Пауза.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Ништа.

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Постоји међу вама један јунак, који није обичан човек. Он би једини могао да ме победи. И у његовим жилама тече змајска крв. Он се зове...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Немој...

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Он се зове Милош Обилић

(Мрак)

III

*На сред ложнице сјіоји Глумац / Милош Обилић, сам, у оклоју, не-іомичан, као сјіаіуа.**Пошііо достіа дуžo одсііоји ііако неіомичан, он, најзад, оде до ірозора, жледа у даљину, ірема Јасііреіцу. Зайіим се враііи, скине шлем, брише мараміцом зној с лица, одлази до огледала, іоіравља фризуру, жледа да ли је довољно лей и сіірашан, ірошеііа іо соби, извуче мач, заузме іозу, замахне мачем дваііриіуі. Враііи мач у корице, шейіка, чека, іоново оде до огледала.**У ііом се зачује жрмљавина и муње сііану севаііи. Милош Обилић брзо заглади фризуру, сііави шлем на жлаву, оде до средине іросііорије и заузме укочену іозу, као на іочетіку.**Кроз ірозор улеће Глумац / Змај од Јасііреіца.*

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Милош Обилић.

- ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ: *(Још увек у њози)*
Да.
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Знао сам.
(Разгледа Обилића са занимањем)
- ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ: *(Извуче мач)*
Брани се!
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Не гини лудо, Обилићу! Навео сам твоје име само да бих је искушао. Како сте ви Срби лаковерни!
- ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ: Не брбљај! Брани се!
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Одакле вам, уопште, идеја да можете победити натчовечанску силу?
- ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ: За српскога витеза и родољуба, ни натприродна сила не може бити препрека. Брани се!
- Обилић енергично најада. Змај се, изненађен његовом жесћином, брани.*
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Реци ми, какво је, стварно, твоје порекло? Да ти, заиста, немаш змајске крви?
- ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ: Моје порекло је српско.
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Е, па, у том случају, не бих се кладио на тебе. Мислио сам да иза тебе стоји нека озбиљнија сила.
- ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ: *(Јуриши)*
Бог чува Србију!
- Прободе Змаја. Змај њада.*
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ништа не разумем!
- Издахне. Улазе Глумац / Кнез Лазар и Глумица / Кнегиња Милица. Милош Обилић одсече Змају главу и баца је њед Кнеза, који се сипресе од ужаса.*
- ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ: Ево његове главе, господару!

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

(Прибравио се)
Хвала!

Море слуге, тамо пашче бацте, где му гавран кости наћи неће. И знајте, тако ће проћи свако, ко се усуди да дигне руку на српску част!
Хајдемо, Милице!

МРАК

IV

На пројекцијуму је Први глумац, са наочарима на носу. У руци држи папире, на које повремено баца поглед.

ГЛУМАЦ:

Српска земља, не само да, слично оној обећаној, точи мед и млеко, но као да је у себе примила и везала четири времена и ваздух, и из себе их даје осталима. Јер у целој васељени не може се наћи земља да има сва добра сабрана уједно, а српска земља је толико пуна сваких добара да, по писању неких географија, шаље ваздух западу и Хелеспонту: јер ту дан има петнаест часова, и примивши тај број, оно што претиче одилази ка северу, ка истоку и југу, у крајеве где су кратки дани, а исто тако и у неке пределе где је корен добара пожељан и где су тога лишени.

И пошто се дрво познаје по плоду и човек по делима, по плоду и делима описаћемо ову земљу и њеног обљубљеног и непревазиђеног вођу, Стефана Високог, Змаја од Србије.

Ово што сте малочас видели, многопоштовани и вољени гледаоци, у извођењу наше смерне, али србољубиве глумачке дружине, био је пролог о митском зачећу Лазаревог змајевитог сина. Ови догађаји, као што схватате, догодили су се у митској сфери, која, будући митска, није мање стварна. Напротив, мит је био и остаће извор и уточиште наше стварности.

Био је то, дакле, пролог нашег приказања живота и дела деспота српског Стефана Лазаревића, сина косовског великомученика, кнеза Лазара.

Из овог приказања, које молимо да с благонаклоном пажњом погледате до краја, сазнаћете праву истину о славним догађајима српске историје, коју, у данашње време раџула и посрнућа, свако тумачи према своме нахођењу, чему се, једном за свагда, мора стати на пут.

Будући српски вођа и народни отац, Стефан Лазаревић, рођен је дакле, девет месеци после догађаја које сте малочас видели, од оца Лазара и мајке Милице, у сиромашној радничкој породици... Ох, извините, папири су ми се помешали, то је из једне друге драме... Опростите!

Стефан Лазаревић, рођен је у богатој феудалној породици. Пошто је рођен као натприродно биће, у шта сте се и сами моглү уверити, растао је као из земље трава, одликујући се између свих својих вршњака, како натприродном памећу, тако и натприродном снагом и натприродном добротом, тако да се у њему, већ у тим раним годинама, могао назрети будући мудри државник, смели војсковођа, талентовани књижевник, милосрдни заштитник сиромашних и поглачених, амбициозни градитељ, спретни и смотрени инспиратор народне економије, стуб цркве и непоколебљиви бранилац јавног морала.

Сви ови дарови били су будућем спрском вођи итекако потребни, јер долазила су тешка времена. Исламски цихад гризао је Европу као кекс. Са Запада, на чијем бранику је Србија стајала, помоћи, као и обично, није било.

Једина помоћ, и овога пута, могла се очекивати од натприродних сила. Бог није заборављао Србију. Тако је божији изасланик посетио кнеза Лазара. Дванаестогодишњи Стефан присуствовао је овом сусрету, богобојажљиво сакривен иза једне наслоњаче.

Овако је то изгледало.
(Сћавља Лазареву браду)

Ево, сад ћемо ми то... Само тренутак!

Сћављају му круну и оџрћу ља йлаишћом. Обасјан снойом свейћлосћи, уз небесну музику, са йлафона, машући крилима, слеће Глумац / Анђео. Глумац / Сћефан крије се иза наслоњаче.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

(Крсти се)
Анђео! Хвала ти, Боже! Знао сам да нас нећеш заборавити.
(Пада на колена)

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Устани, Лазаре! Немамо времена за формалности. Брза исламска коњица гази већ хришћанским просторима. Још колико сутра запосећеш Косово. Укратко, носим ти добре вести. Пред тобом, твојим витезовима и твојим себрима отвориће се капије царства небеског.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Опрости, шта то конкретно значи?

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

То значи да ће вам се пружити прилика да се жртвујете за свету ствар, да изгинете на бранику хришћанске Европе, и да се, тако, у слави, пренесете у царство небеско, које ће постати ваша легитимна отаџбина.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Хвала ти, то јест, хвала Богу, али ми бисмо, ипак, ако се може, да победимо.

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Пробајте, немамо ништа против. Али, у овој ситуацији, с обзиром на однос снага, као и на традиционалну српску неслогу, чини се да то није реално. Зато, онај који ме шаље тражи жртву. На основу наших процена, то је, за сада, једини начин да се стане насупротив афроазијатској сили антихриста. То би било све.

Анђео блаџосиља Лазара, махне крилима, узлећи, ња се сећи и засијане.

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Уосталом, зашто нисте победили на Марици, онда када сте били неупоредиво јачи од Турака?

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

(Виче за њим)
То су они Мрњавчевићи... Напили се...

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Благо нишчима духом, јер његово је царство небеско!

Махне и одлећи. Лазар се усјрави у својој величини и досијојансијву, дигне руку и зајрми:

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Ко је Србин и српскога рода,
И од српске крви и колена,
А не дошо у бој на Косово,
Од руке му ништа не родило...

Свејџлосџ се ѿосџејено ѓаси и Лазарев ѓлас се ѿосџејено ѓуби.

V

Први ѓлумац на брзину, каснећи, скида ѿоследње делове Лазареве маске и одеће и обраћа се ѿублици.

ГЛУМАЦ: Тако је почео Бој на Косову. Ни први ни последњи. Али најславнији. То су била та херојска времена. Срби су, као и увек, били на корак пред победом. Обилић је распорио, као крмка, неверничког цара Мурата. Али, тада се умешао Нечастиви, највећи српски непријатељ, и победу претворио у пораз. Како? – Запитаћете се, драги гледаоци. Послуживши се гнусним, пакленим средством – издајом! А за то му је послужио нико други до кнежев вољени зет, Вук Бранковић.

Тако је код Срба успостављена традиција издаје и ко-лаборације, која, међутим, помаже да се, чим прије, истакну позитивне, херојске особине српског народа. Тако су се Срби населили у царству небеском.

За то време, у Крушевцу, два дечака, два племенита младића, чекала су, стрепећи, да чују глас о животу или смрти својих очева. Стефан, Лазарев син и Ђурађ, син Вука Бранковића. Стајали су, са кнегињом Милицом, на кули, и гледали у даљину.

(Сџоје на кули и ѓледају у даљину)

Али, кренимо редом. Ја сам Вук Бранковић, то јест, далеко било, ја ћу га, разуме се, само изигравати...

Глумац се маскира у Вука Бранковића, насџављајући да ѓовори.

ГЛУМАЦ/ВУК

БРАНКОВИЋ: Ја сам, дакле, Вук Бранковић, Бој на Косову је завршен. Лазар је мртав. Ја сам ту одиграо пресудну улогу. У одлучном тренутку, из боја сам извео дванаест хиљада љутих оклопника. Послужио сам се гнусним средством,

издајом, јер другог начина није било да постигнем свој циљ – завладати свим српским земљама.

После битке, дошао сам у Крушевац, на разговоре са кнегињом Милицом, надајући се да ће бити способна да покаже бар мало политичког реализма.

Прилази Милицу и младићима. Они ња сјаза.

ГЛУМАЦ/Б.

БРАНКОВИЋ: Оче!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Лазар...?

ГЛУМАЦ/

ВУК:

Моје саучешће, поштована кнегињо и драга ташто. Сви смо уцвљени, али тако је морало бити. Косовски завет је испуњен, они су сада становници царства небеског.

А ми, који смо заостали, ми, које је Бог казнио, те смо преживели, мораћемо да се позабавимо прљавим земаљским пословима...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Обилић?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Бошко Југовић?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Милан Топлица?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Иван Косанчић?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Ти си, изгледа, једини остао жив. И здрав. Како ти је то пошло за руком, Бранковићу?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Па, ваљда, неко мора да преузме управу над Србијом?
Бог је, очигледно, хтео да то будем ја.*(Пауза)*

Је л' тако, Ђурђе?

ГЛУМАЦ/

ЂУРАЂ: Тако је, тата!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Проклет био, Вуче Бранковићу! Издао си кнеза на Косову.

ГЛУМАЦ/

ВУК: Буди разборита, Милице!

ГЛУМАЦ/

СТЕФАН: *(Вади мач)*
Умри, издајниче!*Милица зауставља Стефана.*

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Врати мач у корице, сине. Не прљај руке. Стража!

ГЛУМАЦ/

ВУК: У реду, отићи ћи, али знајте да ћу, уз помоћ мађарског краља, добити Лазареве земље! Полази Ђурђе!

ГЛУМАЦ/

ЂУРАЂ: Како си могао, оче?

Отац и син ситоје један према другом и гледају се. Уштом, на сцену, међу изненађене глумце, баве "сиварни" Ђурађ Бранковић, људина од њедесет година, бујне, црне, једва проседе косе и браде, с корбачем у руци, у њушничком одршачу.

ЂУРАЂ:

(Насрће корбачем на глумце)

Лаж! Лаж! Како се усуђујете, фукаро глумачка?! Мој отац није био издајник! Срам вас било, историју фалсификујете! Багро! Као псе ћу вас побити!

Хвања Првог глумца за љуш.

ГЛУМАЦ:

Упомоћ! Ко сте ви?

ЂУРАЂ:

Ко сам ја? Ја сам Ђурађ Бранковић, битанго!

ГЛУМАЦ:

Али, господине Бранковићу, па то је само позоришна представа...

ЂУРАЂ:

Језике ћу вам одсећи, да лаж међу народом не ширите!

- ГЛУМАЦ: Упомоћ! Немамо ми ништа с тим, ми глумимо шта нам се каже...
- БУРАЂ: Ко вам је рекао да успомену на мога оца каљате?
- ГЛУМАЦ: Ја не знам, један каже ово, други оно... нека се господа договоре какву представу хоће...
- БУРАЂ: *(Млађи ља)*
Багро продана! Где вам је етика? Где вам је морални став! То представа?! То је обична срамна бласфемија!
- ГЛУМАЦ: Крваво ми свој хлеб зарађујемо, мој господине... Мислите да је лако народ расплакати и насмејати?
Свеједно је мени и за Вука и за Лазара, ја сам професионалац, а ви се договорите каква вам је била историја! Нисам ја аутор текста!
- БУРАЂ: А ко је аутор, бедниче?

ГЛАС

СТЕФАНА

ЛАЗАРЕВИЋА: Дајте светлости овамо!

Осветли се бочна сцѐрана сцене. Тамо се налазе љри наслоњаче, средња, налик на љресѐо, и две мање. У њима седе, десѐођи Сѐефан Лазаревић, висок, љлав, леђ љедесѐођођођињак, финих, издужених црѐа лица, исѐи-јених болешћу, и, десно, љрођосинђел Макарије, а лево Консѐианѐин филозоф. Иза Сѐефанових леђа сѐоји Официр.

БУРАЂ: Стефане!?

Сѐефан љрилази Ђурђу. Срећу се на средини сцене. Очи у очи. Официр је сѐиално иза Десѐођових леђа.

- СТЕФАН: Стигао си, Ђурђе. Добродошао!
- БУРАЂ: Звао си ме, Стефане, да хитно дођем и ево ме! Од Зете до Шумадије, поморио сам пет добрих коња, а шта овде затичем?! Ви се са мојим оцем спрдате... Срамота! Јеси ли ме зато звао, Стефане?
- СТЕФАН: Немам више времена, Ђурђе...
- БУРАЂ: Слушај!
- СТЕФАН: Слушај ти мене, сестрићу!
(Пауза)
Болестан сам, и не знам... Звао сам те јер морамо регулисати питање наследника престола. Будући да ја деце немам...

- БУРАЋ: А ово? Ја л' се овако забавља владар, кога мори неизвесна народна будућност? Шта је ово, Стефане?
- СТЕФАН: То је позоришна представа, то јест, још увек проба. Дорађују се неке ствари.
- БУРАЋ: Представа... Видим каква је то представа! Ко је аутор овог срамног фалсификата?
- СТЕФАН: Ја сам аутор, Ђурђе.
- БУРАЋ: Молим?!
- СТЕФАН: То јест, не ја, него Константин.
(Показује ља)
Константин Филозоф, дворски писац и мој лични биограф.
- БУРАЋ: (Пођеже мач)
А, тако!
- СТЕФАН: Чекај! Он ради по мојим упутствима. Ја коригујем текст и режирам.
- БУРАЋ: Али, зашто? Не разумем... То је лаж! Ти знаш да је то лаж. После боја на Косову, ти и твоја мајка сте признали турску власт, твоју сестру, малу Оливеру, дали сте Бајазиту у харем, а мој отац је једини наставио борбу. До смрти!
- СТЕФАН: Тише! Тише! Не вичи, забога, човече.
(Осврће се)
Све ћу ти објаснити.
(Хвања се за срце)
Гуши ме.
(Прискаче Официр)
Не треба!
(Официр се одмиче, Стефан се смирује)
Немам више времена...
Ову представу хтео сам да спремим за јубилеј боја на Косову, али моји дани су... Ако ми се нешто деси, желим да српскоме народу оставим спомен о нама, о нашој борби, нашој славној историји...
- БУРАЋ: Стефане... Ово? Овај срамни фалсификат?
- СТЕФАН: Тише! То је позоришна представа, уметност, *licentia poetica*, разумеш?
- БУРАЋ: То је лаж!

- СТЕФАН: *(Педагошки)*
Ђурђе, животна истина је једно, а уметничка истина нешто сасвим друго. Уметничке чињенице не кореспондирају директно и буквално са животним.
- ЂУРАЂ: Молим?
- СТЕФАН: Реч је о истини вишега реда, која наткриљује просту и идејно неупотребљиву стварност.
- ЂУРАЂ: Не разумем.
- СТЕФАН: Седи да погледамо до краја, па ћемо после разговарати. Турци су поново на граници, а мађарски краљ само чека да се ја смирим па да узме Београд. Србији се не пише добро, а ја малаксавам. Ти знаш да морам да одредим наследника престола...
- ЂУРАЂ: Па зашто се онда бавиш овом играријом? И то...
- СТЕФАН: Како не схваташ, Ђурђе? Та играрија припада царству које ће све нас надживети. Песме и позориште говориће и када нас више не буде. Па нека, онда, говоре нашим језиком.
- ЂУРАЂ: Да... Разумем. Али, зашто да говоре лаж?
- СТЕФАН: Није то лаж, Ђурђе.
- ЂУРАЂ: Како, није? Да ли је мој отац био издајник?
- СТЕФАН: Тише! Разуме се да није.
- ЂУРАЂ: Зашто онда блатиш његов образ пред потомством? Да би мене искључио као могућег наследника престола?
- СТЕФАН: Ма, не! Опет ништа не разумеш! Ја мислим престо теби да оставим будало! Теби мислим да оставим Србију.
- Пауза.*
- ЂУРАЂ: Тек сад ништа не разумем! Да теби болест није помутила разум, Стефане?
- СТЕФАН: Тише! Не доводи ме у ситуацију да хапсим престононаследника.
- ЂУРАЂ: Ти се спрдаш са мном! Коња!
(Крене)
- СТЕФАН: Стани!

Официр је прејречио Ђурђу њуј. Пауза. Сџефан се ухвајши за ѓруди, Официр хоће да љриђе, он ѓа заусџави љокрејшом руке.

СТЕФАН: (Блађо)
Хајде да погледамо представу, Ђурђе!

Сџефан лађано, џешиким кораџима крене ка свом месџу на бочној ивиџи сџене. После два-џри корака се окрене и ѓледа Ђурђа. Чека.

СТЕФАН: (Уморно)
Немам више времена...

Ђурађ оклева, џа најзад и он крене.

ОФИЦИР: Ваш мач, господару!

ЂУРАЂ: Молим?

ОФИЦИР: Тако налажу дворска правила, господару.

ЂУРАЂ: Шта значи то, Стефане?

СТЕФАН: То ови из обезбеђења... Стално усавршавају дворска правила. Ево, видиш, ни ја не носим оружје.

Ђурађ љреко воље да мач Официру и креће за Сџефаном.

СТЕФАН: На своја места! Настављамо. “Змај од Србије”, шеста слика! Идемо!

Сџефан, Ђурађ и Макарије седе, Консџанџин и Официр сџоје. Рефлекџори који их освейљавају сада се не ѓасе, џе надаље и они осџају видџиви.

Глумџи никако да љочну; снебивају се и дошайџавају. Сџефан луџи неколико љуџа несџрџљиво дланом о длан.

СТЕФАН: Идемо!

Први ѓлумаџ најзад изађе на средину сџене. Говори снебивџиво, љоѓледајући исџод ока Ђурђа Бранковића.

ГЛУМАЦ: Проклети Вук Бранковић није се задовољио издајом на Косову. Убрзо се удружио с Мађарима, мрским католицима и вековним српским непријатељима и, заједно с њима, пустошио земље кнеза Лазара, које беспомоћна удовица, кнегиња Милица, и храбри али малолетни Стефан, нису могли да одбране.

Ђурађ скочи и љеврне џешику наслоњачу, на којој је седео.

ЂУРАЂ: Е, сад је доста! Овде ће крв пасти!

СТЕФАН: Добро, пређимо преко тога... Прескочићемо. Дајте вина! Узми, драги Ђурђе! Све ћемо ми... Све ћемо ми то усагласити.
(Виче)
Идемо даље. Даље, даље!

Ђурађ искаји њехар вина, ишћо му ѓа је Официр хишћро ѡринео. Тешко дише, али, се ѡлако смирује.

ГЛУМАЦ: Али, гле, добри Бог, што над Србијом бди, уразумио је Лазароубицу, грешног Бајазита, који, пошто славни Обилић закла оца му, Мурата, постаде султан турски. Добри Бајазит се, дакле, покајао и пожелео да помогне ситорој удовици и самохраној дечици њеној и кнежевој. Зато је пристао да се ожени кнегињицом Оливером, иако је још била малолетна, и да је љубазно прими у свој харем, а младог Стефана, који је довео сестрицу у Једрене, прихватио је као сина.
Е, сад сам ја Бајазит. Добри Бајазит... Ево... Тако. На-лазимо се у мојој европској престоници, Једрену. Ми из Европе више нећемо излазити, само да знате.

Док ѓовори, завија чалму, маскира се у Бајазитиѓа, оѓрћу му султѓански ѓлаишћ.

Долази II Глумац / Сћефан, доводећи Глумицу / Оливеру. Она је ѡѓћћуно ѓрекривена велом, лице јој се не види. Глумац / Бајазитиѓ неуморно ѓовори, обраћајући се II Глумцу / Сћефану, а све време заѓледа ѓокривену, укочену Глумицу / Оливеру, обилази око ње као мачак око сланине, мерка је, мерачи, шацује, ѓѓакорећи ѓишћка.

ГЛУМАЦ/
БАЈАЗИТ:

Добро сте урадили... Паметно, паметно... Ипак, ви тамо у Србији имате извесне политичке рефлексе... Мало касните, додуше, одавно сте морали увидети да наступа време велике исламске заједнице народа. Водите узалудне бојеве, Марица, Косово... Чему то? Понашате се несврсно; гинете у великим количинама, нерационално... Много пијете, једете тешку, нечисту храну, имате увек по неколико вођа у исто време, а само по једну жену, неколико држава које се међусобно мрзе, а онда се молити Богу да вам помогне. Код вас очеви морају погубити главе, да би синови изашли на прави пут. Тако је било са Марком, који је сада наш верни поданик, тако је с тобом... Али, добро, никад није касно. Најзад сте,

ваљда, схватили да је будућност Србије у оквиру велике исламске породице слободних и срећних народа.

Ево, на пример, Јевреји... Они су брзо схватили. Њих тамо, у просвећеној Европи, пљачкају, гоне, на силу покрштавају, кољу и живе спаљују. А код нас, у веселом исламском царству, они мирно раде, привређују, богате се и живе по свом закону. Зато они беже из Европе, беже од погрома, од католичког мрака... Да, да... Паметно сте урадили... Ватикан само чека да вас прогута. За њих ви нисте ништа бољи од Јевреја. Зато захвалите Алаху што смо се ми појавили... Да, да... Ви, Срби имате неки проблем. Ја не знам шта је то. Осећам да ту има неки ђаво. Неко тешко проклетство.

Сем тога, синко, не гради се кућа на друму... Ви државу правите између чекића и наковња. Час је Запад чекић а Исток наковањ, час обрнуто, а ви сте увек између... Несрећна судбина Балкана.

Цар Душан, да, чуо сам, да, да, велики ратник, али где су галије, господине мој! Морнарица, синко, морнарица! Без морнарице се не може на Цариград, ја сам проучио проблем, радим на истом послу. Дакле, без морнарице... А проклети Запад не да лађе! Зато не треба лењ бити, алат у руке, па сопствене лађе градити, сине... Радити, радити... И не само то. Стратегија, сине! А ваш цар био је нестрпљив и брзоплет. Не може се у једној генерацији царство начинити. Морао је прво Босну освојити. Босна је кључ, сине... Да, да... Слушај ти мене! Босну освојити, лађе осигурати! А не да му, чим крене на Исток, босанска браћа забију клин под реп, и слично. Тако се не ради, сине... Ради се мудро и поступно. Прво Србија, велика, јака Србија, па онда царство, онда се држава шири и постаје заједница срећних и слободних народа... Да.

Ви сте изгубили, сине, своју сте прилику пропустили. Можда ћете је, једног дана, у неком другом времену, добити поново. Ако до тога дође, пазите добро! Не правите исте грешке.

За сада морате живети срећно у веселом окриљу мудрог и снажног исламског света...

Алах ти је узео оца, али ти је дао новог. Алах је био економичан – ко ће као Бог! – па је за обе ствари, као оруђе, употребио само једног човека – мене. Ја ћу ти, дакле, од сада бити отац.

Подигне крајичак вела. Гледа Оливеру. Сјушћиа вео. Намигне Сћефану задовољно.

ГЛУМАЦ/
БАЈАЗИТ: У реду је!

Мрак.

СТЕФАН: Пали светлост!

Пали се свейлосћ. Глумци су зајечени на сцени, усред пресвлачења. Све сћоји. Десћоћ размишља, или му није добро. Дућа, нећријайна ћауза.

СТЕФАН: Вина!

Додају му, брзо вина, он сркне ћућљај, али му одмах ћозли.

СТЕФАН: Воде!

Дају му воде. Прибира се. Пауза. Нико се не ћомера, сви су у најћћом шћекивању.

СТЕФАН: *(Мрмља за себе)*
Немам више времена...

Изгледа као да умире. Ђураћ ћа дрмуса.

ЂУРАЋ: Чекај, ниси ми објаснио...

Сћефан дигне ћлаву и широм оћвори очи.

СТЕФАН: Константине!

КОНСТАНТИН: Да, господару!

Пауза, Десћоћа ћуши срце. Најзад се смири.

СТЕФАН: *(Глумцима)*
Седите, седите... Па добро, Константине, јеси ли ти ово писао по турској, или по мојој поруцбини?

КОНСТАНТИН: Па... писао сам... ја сам...

СТЕФАН: Прво, ја уопште немам текста у овој сцени!

МАКАРИЈЕ: Тачно!

КОНСТАНТИН: Па, ја сам хтео да сцена делује уверљиво, а ваш лик, господару, и поред тешке и понижавајуће ситуације, у којој се ту налазите, да буде достојанствен. Мислио сам да је боље да ћутите, него да говорите понизно. Овако, ипак, делујете поносито...

СТЕФАН: Слушај! Ја немам времена да с тобом филозофирам. Мени смрт куца на врата. Запамти: овде нема филозофирања, овде се ради по провереној шеми. Уосталом, што је ствар фантастичнија, за српску публику ће бити уверљивија. Публика хоће епику, митске, узвишене слике, а не твоју уверљивост. Шта ви мислите, уметници?

I ГЛУМАЦ: Српска публика воли чудеса, господару.

СТЕФАН: Ето, видиш! Колико пута треба да понављам; нас овде не занимају такозване историјске истине, већ слике и представе које ће да греју српску душу. Јасно?

МАКАРИЈЕ: Тако је!

КОНСТАНТИН: Јасно.

СТЕФАН: Е па, онда, не може ту мени неки Бајазит да соли памет и да мерка Оливеру као на сточној пијаци! Је л' ово спрдња или апотеоза?

КОНСТАНТИН: *(Скрушено)*

Па ... то је... Поправићемо, господару.

СТЕФАН: Ја да говорим, а не он! Одмерено, мудро, али смело, као што приличи српском владару.

МАКАРИЈЕ: Тако је.

КОНСТАНТИН: Разумем.

СТЕФАН: Воде!

Дају му воде. Пије. Бурџ устаје.

СТЕФАН: Куда?

БУРАЋ: Враћам се у Зету.

СТЕФАН: Седи, Бурџе. Договорићемо се ти и ја. Ми смо владари. Ми смо осуђени да исто мислимо.

БУРАЋ: Нисам више у то сигуран, Стефане.

СТЕФАН: Полако, Бурџе... Дајте вина господину Бранковићу!

Дају му вина. Бурџ седа.

СТЕФАН: Добро. Шта сад иде?

КОНСТАНТИН: Сада, у неколико сцена, представљамо развој ваше владарске личности. Прво, као храброг војсковође, прекаљеног борца са Ровина, Никопоља и Ангоре; затим, као мудрог државника, који је, после слома на Косову, повратио моћ и славу српске државе...

- СТЕФАН: А оно како ме је брат издао Турцима?
- КОНСТАНТИН: То нисмо помињали.
- СТЕФАН: Добро.
- КОНСТАНТИН: Па онда, као богобојажљивог градитеља светих храмова, нарочито красне Манасије; затим, као књижевника, цитирамо *Слово љубве*...
- СТЕФАН: А оно како смо секли руке и ноге побуњеним рударима у Сребреници?
- КОНСТАНТИН: То нисмо помињали.
- СТЕФАН: Добро. Значи, до краја нема ничег спорног?
- КОНСТАНТИН: Једино немамо крај.
- СТЕФАН: Имаћете ускоро и крај. Будући да је то прича о мом животу, њен крај биће моја смрт.
- КОНСТАНТИН: Немојте тако, господару...
- СТЕФАН: Шта можеш, верни мој Константине... Било би боље да владари живе вечно, али изгледа да то није могуће. Ипак, владари вечно живе у срцима својих поданика. За сада се више од тога не може постићи. Дајте ми воде! Важно је само да дело има поруку и да она буде оптимистичка, да утиче на дух народа, да га одржава у тешким данима који долазе...
Ја сам одолевао исламској најезди колико сам могао: тридесет година од Косова одржавао сам име, веру и државу српску. Али, слутим да се неће још дуго моћи... Зато, нека живе, бар, митови и легенде о нама. Је л' тако, оче?
- МАКАРИЈЕ: Тако је, господару! Али, ја бих се, овом приликом, усудио да ставим извесне примедбе... Говорим о почетку представе, који би морао претрпети неке корекције...
- СТЕФАН: После, оче, после... Хајде да погледамо још мало. Волим да гледам узвишене историјске призоре. На пример, оно кад у бици код Никопоља отимам мађарску краљевску заставу...
- КОНСТАНТИН: То не иде сад, господару.
- СТЕФАН: Има да иде, кад ја кажем!
(*Устаје*)
Овако је то било.
(*Размешта злумце, импровизује мизансцен*)

Ту стоји мађарски краљ, Жигмунд, после смо постали добри пријатељи, али, у том часу, као турски вазал, ја сам морао, разуме се... Али, то сад није важно. Ми говоримо о једном узвишеном призору. Ту стоји Жигмунд, око њега витезови; цвет европског племства, господо, учествовао је у том боју, Французи, Немци, Енглези... Али, Бајазит и ја смо их... једном речју, збрисали... Добро. Овде заставник.

(Одмиче се, хваћа залей)

Ја извлачим мач, јашем белог арапског ждрепца, поклон од султана, где ми је мач, богаму?!

(Официр њријрчи, даје му мач)

Хвала! Извлачим мач, обадам ждрепца и крећем у пробој. Јуриш!!!

Јурне. Исјусџи мач, ухваџи се за ѓруди и скљока се на џод. Сви се сјџије око њеџа. Једино Ђурађ Бранковић сџоји џо сџрани.

СВИ: *(Жаџоре)*
Авај! Господару, не остављај нас! Тешко нама! Господе, смилуј се нама грешницима! Дише! Он дише! Хвала ти, Господе! Ваздуха! Дајте му ваздуха! Склоните се!

Из џомиле се диже Официр, носећи на рукама онесвећеноџ Десџоџа.

ОФИЦИР: Места! Макните се!

Официр износи Десџоџа са сцене.

МАКАРИЈЕ: *(Глумцима)*
Направићемо паузу. Затим ћемо наставити са радом.

I ГЛУМАЦ: Како, оче? А господар?

МАКАРИЈЕ: Рекао сам, наставићемо са радом. Идите у двориште, тамо ћете добити чорбу од пилеће ситнежи. Вина нема, док се посао не заврши! Је л' јасно?

Глумци незадовољно жаџоре.

МАКАРИЈЕ: Шта чекате? Идите с Богом! Но!

I ГЛУМАЦ: Хајдемо, децо! Хајде!

Глумци џокуњени излазе. Макарије се наклони Ђурђу, џа изађе и он. Консџанџиџин џрилази, бојажљиво, Ђурђу.

КОНСТАНТИН: Господару... ја морам да вам се обратим... ја, просто, морам да објасним неке ствари... Ви ћете сутра... свакако... бити... како да кажем... на највишем месту... и... ви, просто, морате имати праве информације о мом раду...

БУРАЋ: Слушај, Филозофе... Ако, којим случајем, дођем на власт, прво ће ми бити да тебе обесим, заједно са овом глумачком жгадијом!

Бураћ љућившио изађе са сцене. Конѕтанћин начини за њим ѡосрћрдни жесћ, окрене се ѡублици, немоћно рашири руке.

КОНСТАНТИН: Па онда буди интелектуалац у Србији!

Изађе. Сцена осћаје ѡразна.

КРАЈ ПРВОГ ДЕЛА

ДРУГИ ДЕО

VI

Ситуација као у првој слици. На сцени је Први ђлумац / Кнез Лазар; седи с ђлавом у шакама. Сјава или је озбиљно забринућ. Изнад ђлаве му стоји географска карта с великим написом "Косово".

Улази Трећи ђлумац / Анђео, са великим белим крилима. Обилази двор, да види да ли је све у реду, усћућ блаосиља јублику. Бди над уснулим Лазаром.

Лазар оћвори очи, ћодигне ђлаву и дискретћно се обраћћи јублици.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Док српска земља спава, над њом бди божји анђео.

Поново сћусћћи ђлаву и насћави да сјава. Анђео још мало бди. Лаћано свиће зора. Анђео зева, ћогледа на сћћ, блаослови уснуоћ Лазара и раширивши своја велика, бела крила, одлеће ћућ неба.

Улази Глумица / Кнећиња Милица.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Кнеже, Лазаре, мужу мој!

Лазар се елећанћћно ћробуди.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Добро јутро, моја верна љубо, кнегињо Милице!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: О, зашто те нема у брачној постељи, мужу мој?

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: О, зато, кнегињо, што претешко бремене народно притиска мој ум и моја плећа. Долазе тешки дани за Србију. Исламски цихад гризе Европу као кекс...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Тим пре, мужу мој! Србији треба наследник, који би једнога дана то тешко бремене од тебе преузео...

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Не буди нестрпљива, драга!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Али, већ двадесет година смо у браку, кнеже.

- ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: То не зависи од мене.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како? Него од кога зависи, мужу мој!
- ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Од божје воље, госпо.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Да, али ипак...
- ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Треба се молити. Анђео, што над Србијом бди, решиће тај проблем.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ја сам мислила да се то решава на други начин.
- МАКАРИЈЕВ
ГЛАС: Стоп! Стоп! Дајте светлости овамо!
- Осветили се бочна ивица сцене, где, на месту на коме је ранје седео десниот Сџефан, седи Макарије, сам. Он усџаје и љрилази ѓлумцима.*
- МАКАРИЈЕ: Шта је то? То не стоји у тексту, који сам вам дао!
- ГЛУМИЦА: Омакло ми се. А и не могу тако брзо да научим текст. Овде се стално нешто мења, ја не знам... Изгледало ми је логично...
- МАКАРИЈЕ: Ова сцена има само једну логику, а то је њена узвишена намена. Схватите, сцена мора да делује достојанствено и да подстиче племенита и богобојажљива осећања публике. У њој не сме да буде ничег вулгарног. Је л' то јасно?
- ГЛУМИЦА: Јасно.
- МАКАРИЈЕ: Где је анђео?
- Уљрчава Глумац у костџиму Анђела.*
- III ГЛУМАЦ: Ево ме!
- МАКАРИЈЕ: А зашто ти, безјаче, у најузвишенијем тренутку зеваш?
- III ГЛУМАЦ: Па... ко велим, пошто је пробдео целу ноћ, анђео је већ мало поспан...
- МАКАРИЈЕ: Како, бре, анђео да буде поспан!? Анђели су, магарчино, духовна бића, која немају телесних потреба ни слабости!

- III ГЛУМАЦ: Разумем!
- МАКАРИЈЕ: Лепо ја кажем деспоту да се окане позоришта! Сваку светињу ће оно на спрдњу да окрене. Цркву има, шта ће му позориште!
- I ГЛУМАЦ: А ко ће, оче, прото, с опроштењем, ово да гледа?
- МАКАРИЈЕ: Шта?
- I ГЛУМАЦ: Оче прото, неће то народ. Кад кренемо ово да играмо, неће нам ни ручак дати.
- МАКАРИЈЕ: Пре свега, нисам ја никакав отац прота, ја сам прото-синђел...
- I ГЛУМАЦ: Добро, оче Синђелићу, али ко ће то да гледа? Зашто нам змаја не вратите? Народ воли змајеве, убиства, крваве сцене, драматичне преокрете, прељубе, да простите; воли да заплаче, да се насмеје... А ово, с овим килавим анђелом, кога то данас занима?
- МАКАРИЈЕ: Како, како?! Теби су анђели килави! Цркву православну вређаш... Повлађујеш ниским страстима публике, уместо да је васпитаваш, уздигеш... Анатема! Слуге сатанине, психопате! Бранковићи! Похапсити, па у руднике сребра...
- I ГЛУМАЦ: Сем тога, с опроштењем, радите деспоту иза леђа. Користите његову болест...
- МАКАРИЈЕ: Није овде деспот у питању, сине, њега нека Бог чува, овде је у питању српски народ, народна душа, а црква православна заступник је и васпитач народне душе. Или ти, можда, не мислиш тако, сине?
- I ГЛУМАЦ: Вероватно је тако, оче Синђелићу, али није духовито, нема духа, брате!
- МАКАРИЈЕ: Каког духа? Црква духове не признаје. Духови припадају превазиђеном подручју паганског сујеверја. И не зовем се ја Синђелић!
- III ГЛУМАЦ: Господа би требало да се договоре, оче прото, да једном усагласе мишљења.
- ГЛУМИЦА: Најзад, можемо ми да играмо било шта, ако нам се плати, али, не можемо, оче прото, сваки час да мењамо, то је потпуна конфузија.

I ГЛУМАЦ: Код мене, у дружини, зна се ред, а код вас, у држави брата, свако тера по своме! Ја не знам како ви мислите да преживите... Немамо ништа против, играћу што год хоћете, али договорите се, једном, какву историју желите да вам направимо! Договорите се ко су вам свеци, ко су вам издајници, ко вам децу прави: змајеви, анђели или људи...

Пауза. Макарије га гледа заињено.

I ГЛУМАЦ: Опрости, оче Синђелићу, мало сам се узбудио; ми глумци смо људи сензибилни...

МАКАРИЈЕ: Не зовем се ја Синђелић, човече!!!

I ГЛУМАЦ: Опростите...

МАКАРИЈЕ: Ја се зовем протосинђел Макарије, и ви ћете запамтити моје име! Сад ћу да зовем обезбеђење да вас похапси!
(Крене)

ГЛУМИЦА: (Невино)

Али, онда, господин деспот неће имати своју представу, оче прото...

Макарије се враћи. Гледа их бесно. Пауза.

III ГЛУМАЦ: Ја мислим да ми, ипак, вратимо змаја...

МАКАРИЈЕ: Да се разумемо! Змаја неће бити, по цену да представе не буде! Таква blasfemiја... То ми нећемо дозволити. Пазите шта радите! Говорим за ваше добро. Ми имамо дугу руку.

Деспот је болестан. Бог нека му помогне. Константин Филозоф врши на њега погубан утицај. Морате знати да је он Бугарин. Он је убачен овамо да ради против српских интереса. Знамо и где је међународна централа. А ја вам стојим добар да кад сироти деспот склопи очи, томе човеку неће више бити места у Србији.

Неће он одлучивати о томе како је изгледала српска историја. Није то ничија лична ствар, па ни деспотова.

Уосталом, верујете ли ви у те приче о змајевима?

III ГЛУМАЦ: А, ви? Да ли ви заиста верујете да је Вук Бранковић био издајник?

Пауза.

МАКАРИЈЕ: На своја места? За другу слику?

Пауза.

I ГЛУМАЦ: Хајдемо, децо! Ми то, ипак, радимо за новац.

Макарије се враћа на своје место, седе у средњу, деснојеру, наслоначу, седе право, досвојанствено, наслонен на ширај. Први глумац, који га праши, одрезно седне до њега. Рефлектори, што осветљавају овај део сцене, неће се више засићи.

На средини позорнице остају Глумица / Милица и Глумац / Анђео. Они поправљају костиме, припремају се за игру.

III ГЛУМАЦ: Ти, значи, лежиш, ја сам ушао...

ГЛУМИЦА: Не, прво иде молитва, ти си још на небу...

III ГЛУМАЦ: Добро... Одох ја мало у рај.

Глумац изађе са сцене. Милица клекне. Макарије примећи да је Први глумац сео до њега, погледа га строго и са чуђењем. Први глумац се нелагодно мешкољи, устаје, остаје да стоји поред наслоначе.

МАКАРИЈЕ: Реда мора да буде. Рад, ред и мир, то је спас Србије! Хајдемо! Молитва!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Боже, дозволи да ти скренем пажњу на проблем наталитета у Србији. Док се опаки муслимани множе као зечеви, српски народ се топи као сладолед; док проклети многоженци ничу као из земље трава, српски народ се суши, као вејка на ветру; док се некрст шири по земљама наших отаца, српски народ се међу собом гложи, као слепци око кости. Скини проклетство, Господе, са нашег рода и учини да српске мајке рађају снажне синове, смеле ратнике, који ће сложено четовати на бранику отаџбине.

И мени, Господе, подари лепог, паметног и снажног српског сина, круни наследника, народу вођу, јер природним путем никако не могу да га добијем. Амин!

Глумица / Милица се прекрсти и леже у постоље. Уз небесно осветљење и музику, кроз прозор улећи III Глумац / Анђео и седне на ивицу постоље.

ГЛУМАЦ/

АНЂЕО: Звала си ме.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Ко си ти?

- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Анђео, што над Србијом бди.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си јак!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Тако ти делујем?
- МАКАРИЈЕ: Стоп! стоп! То је из бугарске верзије! Помешали сте текст.
- ГЛУМИЦА: Није ни чудо!
- МАКАРИЈЕ: Вратите!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Звала си ме.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ко си ти?
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Анђео, што над Србијом бди.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си јак!
- Макарије удари бесно шпалахом о њод.*
- ГЛУМИЦА: Извините! Хајдемо још једном!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Звала си ме.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ко си ти?
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Анђео, што над Србијом бди.
- Пауза.*
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ах, чудно се осећам!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Господ је услишио твоју молитву и послао ме да решим проблем.
- МАКАРИЈЕ: *(Првом глумцу)*
Хајде!
- ГЛУМАЦ: Молим?

МАКАРИЈЕ: Сад ти објашњаваш публици, да не би дошло до забуне!

ГЛУМАЦ: Пардон!

Глумац изађе на просценијум, заузме позу и обрати се публици.

ГЛУМАЦ: И тако, кнегиња, Богу се молећи, најзад затрудне и роди Змаја од Србије, деспота Стефана Високог, сина кнеза Лазара.

Улази Стефан Лазаревић, ослањајући се на Константинова и Официра. Одевен је у дуљачку, белу кошуљу и кућну хаљину. На глави носи круну. Слаб је, посрће, мрмља, улази глумцима у сцену.

СТЕФАН: *(Мрмља за себе)*
Немам више времена...
(Гледа око себе; глумце, сцену у коју је ушао)
А шта је ово?

Пауза. Сви се снбивају.

МАКАРИЈЕ: Па, то је... овај... господару... Па, то је друга слика. Кад анђео наговештава кнегињи ваш долазак на овај свет... Нешто као “благовести”, ако тако смем...

СТЕФАН: Аха... То је, значи, то...
(Корача лагано ка својој столици. Одједном схвати и засиане)
Молим? Какав, сад, анђео?

III ГЛУМАЦ: Кажем ја, лепо, да ми на време вратимо змаја!

МАКАРИЈЕ: Не... мало смо, знате, радили, господару... док сте се ви... одмарали. Немамо више времена...

СТЕФАН: Молим?

МАКАРИЈЕ: Користимо сваки тренутак... Исламски цихад гризе Европу... као кекс. Представу треба завршавати.

СТЕФАН: *(Одсујно)*
... завршавати.... треба завршавати...

Наставља да корача према столици.

КОНСТАНТИН: Па, он је, господару, све променио!

Стефан је, уз Официрову помоћ, дошао до своје наслоњаче. Константинов је остао на средини сцене. Макарије ка њему.

КОНСТАНТИН: Он је цензурисао моју драму, господару!

МАКАРИЈЕ: *(Сикће)*
То су бугарске посприце на српску историју!

- СТЕФАН: Стоп! Стоп! Вратите сцену!
- КОНСТАНТИН: Он је цензурисао моју драму...
- СТЕФАН: Не разумем у чему је проблем.
- ГЛУМИЦА: Ми тражимо да се врати змај, а отац прота...
- СТЕФАН: А где је змај?
- III ГЛУМАЦ: Отац прота га је...
- МАКАРИЈЕ: Уместо бугарског змаја, господару, сад имамо српског анђела!
- СТЕФАН: Дајте ми мало воде...
(Пије)
Доста добро се осећам... Само сам жедан.
(Пије)
А где је Ђурђе? Пазите да се не измигољи. То је сад најважније.
(Пије)
- ОФИЦИР: Ми бринемо, господару!
- СТЕФАН: Добро, добро... Где смо оно стали? А, да... Кад ја, у боју код Никопоља, отимам угарску краљевску заставу. Изволите!
- Глумци се загледају у недоумици.*
- КОНСТАНТИН: Али, змај није уопште бугарски, господару! То је обична инсинуација господина протосинђела. Реч је о правом српском змају! Змају од Јастрепца!
- СТЕФАН: Протосинђел Макарије је у праву. Српски змај бољи је од бугарског змаја.
- КОНСТАНТИН: Али, дилема није у томе, господару!
- СТЕФАН: Ко је говорио о дилемама?
- ОФИЦИР: Тако је, господару, ми овде не желимо никакве дилеме.
- III ГЛУМАЦ: Ни ми. Ми хоћемо змаја.
- МАКАРИЈЕ: Ти глуми и ћути!
- КОНСТАНТИН: Дилеме су, нажалост, неопходне, оне су наша стварност.
- ОФИЦИР: Наша стварност је оно што ми створимо. Ви књижевници нас трујете дилемама које сами измишљате!
- КОНСТАНТИН: Господару, ја енергично протестујем!

МАКАРИЈЕ: Дилема постоји, децо моја, и она је увек иста: одлучити се између добра и зла, између Божијег окриља и заводљивих искушења Нечастивог. Дилема је, дакле, у следећем: хоћемо ли ми српског анђела, или хоћемо бугарског змаја?

КОНСТАНТИН: Ми хоћемо српског змаја!

ГЛУМИЦА: Тако је!

III ГЛУМАЦ: Господару, вратите нам змаја!

I ГЛУМАЦ: Ако хоћете да публика прогута вашу поруку, господару, морате је, како бих рекао, завити у весели, шарени папирић... Народ се радује папирићу, поигра се њиме, а не види да је пилулу већ прогурао. Схватате?

Стефан се бори с душом и не слуша шта му се говори. И како он постојаје све више, како се њојко љаси, остали постојају све љаснији, све слободнији, све се више расиљају, узимају све више маха.

ОФИЦИР: Погрешно! С народом се не треба погађати. Народ воли, пре свега, чврсту руку, затим, јасан, православни поглед на свет, и воли добро да поједе. Зато треба имати јаког вођу и армију, јаку православну цркву, јаку пољопривреду. Ништа више. Крај! Све остало, под строги надзор.

МАКАРИЈЕ: Алал вера, господине официру! Браво!

ГЛУМИЦА: Видим ја да ће нама, на крају, официри режирати.

I ГЛУМАЦ: Ђути!

ОФИЦИР: Скратићемо ми вама језичине...

СТЕФАН: Воде!

ОФИЦИР: Одмах, господару!

СТЕФАН: *(Пије)*
Добро је... Само ми непрестано зуји у ушима. Где смо, оно, стали?

КОНСТАНТИН: Код змаја, господару.

МАКАРИЈЕ: Бугарског змаја.

КОНСТАНТИН: Српског!

III ГЛУМАЦ: Вратите нам змаја, господару!

СТЕФАН: У боју код Никопоља постојао је само један змај, а тај змај...

КОНСТАНТИН: ...био је Змај од Србије, и то сте били ви, господару!

СТЕФАН: Тако је.

КОНСТАНТИН: Стога вас молим, господару, да пратите идејну логику комада, из које, дакако, произилази и његова драматуршка логика! Те је, тако, змај...

МАКАРИЈЕ: То је бугарска драматургија.

КОНСТАНТИН: Те је, тако, змај она митска фигура која стоји као логични предзнак вашим натчовечанским делима, и стога...

МАКАРИЈЕ: Господару, неће ваљда, књижевници овде водити главну реч! Српска православна црква, као једини легитимни заступник српског народа...

СТЕФАН: Зуји ми... Стално ми нешто зуји...

МАКАРИЈЕ: Српска православна црква... Да вам пустим крв, господару?

КОНСТАНТИН: Не! Никако!

МАКАРИЈЕ: Ми ћемо тебе...

Стефан, с муком, уступаје.

СТЕФАН: *(Тихо)*
Напоље!

МАКАРИЈЕ: Али, господару... Крв да вам пустим...

СТЕФАН: *(Урла, кркла)*
Напоље! Сви напоље! Напоље!

Сви се полако повлаче.

ОФИЦИР: Шта чекате? Брже! Брже!

СТЕФАН: По Бурђа!

ОФИЦИР: Одмах, господару!

Официр оћрчи. И остјали су изашли са сцене. Десјоћ остјаје сам. Скљо- као се у наслоњачу.

СТЕФАН: (Мрмља)
Немам више времена...

Ушрчава Ђурђе, у шрапњи Официра.

СТЕФАН: Ђурђе...

ЂУРАЋ: (Пришрчи)
Стефане!

СТЕФАН: (Официру)
Остави нас! Не пуштај никог!

ОФИЦИР: Разумем!

Официр сасијави шеште, поклони се и изађе. Пауза.

СТЕФАН: Готово је, Ђурђе... Ја одлазим...

ЂУРАЋ: Чекај!

СТЕФАН: Не жали за мношом... Нисам ја важан. важан је једино континуитет... Помози ми да пређем до постеље. Престо је сада исувише неудобан за мене.

Наслоњен на Ђурђа, Стефан Лазаревић корача ка шестељи, која се налази на средини сцене.

СТЕФАН: Ти си још снажан... А ми смо врњаци. Увек сам се трудио да будем јак... а теби је Бог дао. Тако... Добро је.

Ђураћ је сместио Стефана на шестељу.

ЂУРАЋ: Дугујеш ми објашњење, Стефане.

СТЕФАН: Твој отац, а мој зет, Вук Бранковић, био је частан човек и прави господин. Али, имао је ту несрећу да преживи бој на Косову... Није згодно преживети народну катастрофу, Ђурђе. То се не опрашта.

ЂУРАЋ: Али, он је наставио...

СТЕФАН: Слушај ме, не говори... И тако му је сада додељена улога издајника, будући да на тај начин може да послужи своме народу...

ЂУРАЋ: Сам си рекао да је био частан! Па, он је умро у турском заточеништву, Стефане! Убијен, боље рећи...

СТЕФАН: Наша част и наши животи су неважни. Важно је оно што служи опстанку народа. Као издајник, Вук Бранковић добија сада нови, значајни задатак у народној служби.

ЂУРАЋ: Како...?

- СТЕФАН: Веома једноставно. Трагични догађаји морају добити смисао да би се могли прихватити. Ако је, у народној свести, бој на Косову нека врста Голготе, где је мој отац добио улогу невине жртве, слично Исусу, те је, према том сценарију, бој на Косову изгубљен, не случајно, не бесмислено, већ зато да би Исус, то јест, мој отац, повео свој народ у вечно спасење, у царство небеско, онда, у том митском сценарију недостаје једино Јуда.
- БУРАЋ: И тако си ти, у свом историјском спектаклу, улогу Јуде доделио моме оцу.
- СТЕФАН: Тачно! Видиш како ипак схваташ...
- БУРАЋ: Губиш се у фикцијама, Стефане... Твој историјски спектакл је обична фарса, инфериорни алиби за један баналан војнички пораз, до кога је дошло услед простачке, слепе грабежљивости српских велможа, оссионих скоројевиха, који су више волели да буду краљеви у својим покрајинама, него слуге велике Србије, потпорни стубови српског царства, злочинаца, који су копали очи један другоме за комад земље, за мало власти продавали један другога Турцима...
- То што ти говориш и чиниш нема никакве везе са стварношћу.
- СТЕФАН: *(Уморним блађим гласом)*
Стварност је, сама по себи, неупотребљива, Ђурђе... Без идеје о вишем смислу догађаја, њихова тежина се не може поднети.
- Како српски народ да настави да живи у овом апокалиптичком добу, ако нема идеју да учествује у једном узвишеном, божанском сценарију? Са којом свешћу да преживи ово црно време, ако буде мислио да је косовска трагедија само један бесмислени војнички пораз? Како да поднесе зло, патњу, истребљење? Из чега да црпе снагу, која ће му помоћи да једног дана васкрсне из мрака и почне нови, слободни и достојанствени живот?
- Од овог часа заборави све лично и служи Србији и њеној будућности. Ако наша држава пропадне, духовна истина о нама ће живети за потомство. И потомци ће једнога дана испунити наш аманет – створиће, поново, велику, слободну српску државу.
- Твој отац ће бити невина, али неопходна жртва, уграђена у темеље српске будућности. Ако хоћемо да осна-

жимо добро у нама, морамо му супротставити изазов зла. Борећи се против Бранковића у себи, српски народ ће развити енергију, која ће му помоћи да опстане; моралну чврстину, која ће му помоћи да се препороди.

Преузми круну, и преузми режију. Заврши представу. Константин ће ти помоћи. Послушај и протосинђела Макарија. Морамо правити компромисе и са интелектуалцима и са Црквом, ако хоћемо да нам служе радо и добро.

Штедро плати глумце и пошаљи их у народ. Нека глумци и певачи проносе нашу поруку кроз време.

Пауза.

БУРАЂ: Не прихватам.

СТЕФАН: Онда, нема круне! Оставићу је мађарском краљу, па нек буде шта буде!

БУРАЂ: Жао ми је, Стефане, не могу.

Пауза.

СТЕФАН: Сећаш ли се побуне рудара у босанској Сребрници? Секли смо им руке и ноге... И сад ме прогањају те слике. Многу ноћ сам провео ридајући...

Понекад смо морали бити и злочинци, да бисмо сачували Србију... Ја то нећу ни на ономе свету заборавити! Али, зашто тиме да трујемо народну душу? Нека им бар нешто остане чисто. Нека верују у своје светитеље и своје краљеве.

Учинио сам колико сам могао. Нисам могао више, ни боље. Да бих, после Косова, одржао у животу српску земљу, служио сам Турцима, Мађарима, затим и једнима и другима у исто време.

Морао сам да се борим, раме уз раме, са турским освајачима против хришћанских витезова. Морао сам и против тебе да се борим...

БУРАЂ: Па, кад си ми отео очевину...

СТЕФАН: Хтео сам да Србија буде јединствена и моћна. Не правдам се, само објашњавам...

Годинама сам ратовао против рођеног брата, који ме је издао. Доживео сам да ме Турци ослободе издајника и да га закољу као пса, јер издајнику нико не верује, а најмање његов послодавац.

Али, зашто тровати тиме душу народа? Бајазит, убица мога оца, мој зет и мој велики учитељ у пословима владања, цитирао ми је, једном, стару персијску изреку: чувај тајну, неће те појести!

Мој живот је био крвав и прљав, а ја сам чезнуо само за миром и чистотом. Сећаш ли се, још увек, оне моје посланице, коју си некада волео? *Слова љубве...*?

(Придиже се)

Лето и пролеће Господ сазда, и у њима красоте многе: птицама брзо и весела пуно прелетање, горама врхове, и луговима пространства и пољске ширине, и ваздуха танкога дивним неким гласовима глашење, земаљске доприносе од цветова пријатна мириса и травоносне, али и саме човечанске природе обнављање и веселост ко да исприча?

Али све ово, и друга чудесна дела божија, љубав превазилази, и није чудо, јер Бог се љубав зове.

Младићи и девојке, за љубав створени, љубав љубите, али право и незазорно, да не бисте младићство и девојаштво повредили, којим биће наше божанственом приања...

(Клоне на постојељу и умре)

БУРАЋ: Стефана...

Ослушне му срце, схватила да је умро. Зграби круну, која се ојкојрљала на поод. Посмајра је. Хоће да је сјави на главу, али се колеба, ојетј посмајра, двоуми се. најзад је сјави поред Стефана, на постојељу.

Прекрсти Стефну руке, зајвори му очи, целива ја у чело.

Сјоји над покојником, баца поглед на круну. Најзад, енергичним покрејом, узима круну и сјави је на главу.

Ујом, сви акјери јредсјаве, сем Официра, ују на сцену.

МАКАРИЈЕ: Живео деспот српски, Ђурађ Бранковић!

СВИ: Живео!!!

Макарије блајосиља Ђурђа, ојтали јрилазе један по један и љубе ја у руку. Улази Официр.

ОФИЦИР: Господару, турске трупе продрле су у Србију. Претходнице су им већ у околини Рудника. То није све. Мађарски краљ, са војском, примиче се Београду.

Пауза. Ђурађ размислила.

БУРАЋ: Добро. Морамо прво завршити представу.
ОФИЦИР: Господару, немамо више времена.
БУРАЋ: То је једино што још можемо да учинимо. Све остало је давно изгубљено.
Однесите тело блаженога деспота Стефана, Змаја од Србије, у задужбину његову, Манасију, и припремите све да га сахранимо достојно.
Што се мене тиче, ја прихватам с тугом свој срећни удес.

Четири војника износе Деспоја, под Официровим надзором.

БУРАЋ: А сада, да представи начинимо крај, па да глумце пустимо да свету прикажу истину о нама.
(Константину и Макарију)
Заузмите своја места, господо, и будите уз мене, јер песништво и вера у нашој држави треба да делују сложено.

КОНСТАНТИН: Господару, опростите, ја бих, ипак, да поставим питање змаја... Мислим да црквена цензура, у овом случају...

БУРАЋ: Овом приликом, послушаћемо мајку цркву. Она је, ипак, старија од песништва. Задржаћемо верзију са анђелом.

МАКАРИЈЕ: Хвала, господару!

КОНСТАНТИН: Али, ја бих, ипак, указао...

БУРАЋ: Нека се песништво учи узвишености од цркве, и нека чини оно што је достојно.
(Окреће се глумцима)
Сада ћемо урадити крај представе. То ће бити вазнесење деспота Стефана у царство небеско.

ГЛУМИЦА: Значи, ништа од змаја...

I ГЛУМАЦ: Господару, желите ли још каквих измена у тексту?

БУРАЋ: На шта мислиш, добри човече?

ГЛУМАЦ: Па, мислим... сада, кад сте ви... Мислим... У вези са вашим блаженопочившим оцем... Хоћемо ли га сада приказати истинито? Као човека часног, какав је у стварности био?

Пауза.

БУРАЋ: Запамтите: Вук Бранковић је издајник, и такав ће остати за сва времена, док буде живео и један Србин!

- I ГЛУМАЦ: Биће како ви желите, господару.
- III ГЛУМАЦ: Кад бисте нам, бар, вратили змаја...
- ЂУРАЂ: Деспот се, дакле, узноси у царство небеско... у наручје својих светих родитеља, одакле, заједно са њима, наставља да бди над судбином Србије. Тако представа добија складан и узвишен завршетак.
- Ти си Лазар, узимаш своју одсечену главу, тако, одлазиш тамо горе, то је небо, царство небеско... Ти, Милице, стани поред њега, тако... Ви, одозго, је ли, пратите српске прилике.
- Ти си деспот, покојни деспот Змај од Србије, налазиш се на вратима небеса, небеса се отварају, чује се свечана, анђеоска музика, корачаш лагано, такорећи лебдиш, тако, не дотичеш тле ногама, ти си већ попут анђела, тако, музика, тако... Идеш у сусрет светлеме кнезу и кнегињи, они су радосни, смеше се... музика, тако... пред вама је вечни живот, вечна слава... идеш, лебдиш, лице то је озарено... вазносиш се у небо и са неба бдиш над Србијом, тако... музика... јаче... тако... јаче, јаче, то је то! Мрак! Крај!

Београд, 1990.